

## בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

### ראשי הפרקים

- א. הקדמה
- ב. קושית תוס' ותירוצם
- ג. החילוק בין מתנה למכר
- ד. חוב מחמת מקח ככסף
- ה. מלווה כתשלום דמי מקח
- ו. אגב במכירת חמץ חסר תשלום דמי כולם?
- ז. תירוץ הדב"א רבא בשיטת ר"ל אמרה
- ח. נכסים שיש להם אחריות
- ט. זוקקים - דין גלגול שבועה
- י. סיכום

### א. הקדמה

במשנה בקידושין (כו, א) שנינו "נכסים שאין להם אחריות נקנים עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה, וזוקקים את הנכסים שיש להם אחריות להישבע עליהם".

ובגמרא מבואר שהוא דין "קנין אגב קרקע" השנוי בכל מקום. היינו שנותן מתנה או מוכר קרקע ומטלטלים יכול להקנותם על ידי קנין המועיל בקרקע אף בלי משיכה הנדרשת במטלטלין.

ובגמרא (שם) למדו קנין זה מהפסוק (דבה"י ב, כא, ג) "ויתן להם אביהם מתנות עם ערי מצורות שביהודה".

אם נתנה רשות לשאול, מדוע שנה התנא דין זה וחילק בין קרקע למטלטלין, בדין הצדדי המבדיל בין קרקע למטלטלין, שיש או שאין להם אחריות נכסים,

ולא נקט בפשיטות מטלטלין וקרקעות?<sup>1</sup>

וכמו כן סמיכות הדין של קנין אגב קרקע לדין גלגול שבועה מצריך בירור. אף שדרכה של המשנה לשנות דינים דומים, מכל מקום היא גופא קשיה במה הדמיון, שהרי למעשה בגלגול שבועה מתהפך הדין. בקנין, הקרקע גוררת את המטלטלין, ואילו בשבועה המטלטלין זוקקים את הקרקע.

הגמרא מבררת האם יש צורך שהמטלטלין יהיו צבורין בקרקע, על מנת שיועיל מעשה הקנין בקרקע לקנותם.

ומסקינן דלא בעינן צבורין אלא אפילו המטלטלין במקום אחר יכול להקנותם אגב קנין הקרקע.

ולמסקנה זו, קנין אגב הוא קנין חזק המאפשר לעקוף מכשולות בדרכי הקניינים ולהקנות מטלטלים שאינם מצויים ואף מעות שאינם נקנים בסודר.

דא עקא, שיש כאן שטר ושוברו בצדו.

שבגמרא בקידושין (שם כז, א) "אמר רבא לא שנו אלא שנתן דמי כולן אבל לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו".

ומוכיחה הגמרא דין זה מ"מכר לו עשר שדות בעשר מדינות" שחזקה באחת מהם מועילה לכולם דווקא אם נתן לו דמי כולן.

מעבר לקושי על ההשוואה בין קנין קרקעות שמעשה החזקה מועיל בהם, לדין אגב במטלטלין שבהם בלי אגב לא מועילה חזקה.

הרי גוף הדין של רבא טעון הסבר, שהרי במטלטלין לאחר התקנה כסף אינו קונה ותקנו שמיכה קונה, אם כן מדוע דווקא נתינת כסף תועיל למעשה חזקת הקרקע לקנות המטלטלין בכל מקום שהם? ואם הוי כקודם התקנה היינו דבכה"ג דלא שכיח לא הפקיעו את קנין הכסף והוא הקונה ואגב קרקע הוא תנאי, מדוע לא שייך בכה"ג נשרפו חיטיך בעליה? ועו"ק שרש"י פירש "לא שנו – דמטלטלין נקנין בחזקה דקרקע אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין והקרקע" הרי דקפיד שישלם דמי כל הקרקע והמטלטלין על מנת לקנות המטלטלין בחזקת הקרקע.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> ואי אפשר לומר שבא לרבות עבדים שהרי הגמ' בב"ק יב, א אומרת שעבדים אינם נחשבים כקרקע לגבי קנין אגב.

<sup>2</sup> וכן הקשה בעצמו"י, אכן הרש"ש כתב שני"ל למחוק "והקרקע" ולקמן יתבאר.

בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

במשנה שנינו דמטלטלין נקנים עם הקרקעות באגב בכסף ובשטר ובחזקה היינו די במעשה אחד משלושת הקנינים בקרקע על מנת לקנות את המטלטלין אגבם.

ובקרקע עצמה הרי אין צריך לשלם דמי כולה אלא סגי בפרוטה ראשונה, אם כן מה מוסיף כסף במטלטלין לאחר התקנה, ובמידה שדין זה הוא אף קודם התקנה אז כסף קונה אף בלי אגב ואין צורך בקנין נוסף.

## **ב. קושית תוספות ותירוצם**

בתוספות (כז, ב ד"ה במה) הקשו על הברייתא שהביאה הגמרא כראיה לרבא. "מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהם קנה כולם במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו."

והקשו הרי בלא חזקה קני גם מטעם כסף ומה הצורך בחזקה כלל?

ומתריצים דאיירי במקום שנוהגים לכתוב שטר אין קנין נגמר עד שיכתוב שטר. ומחלקים בין מכר למתנה, דדוקא במכר חזקה אינה מועילה בלי כסף אבל במתנה מועילה חזקה בלבד ובזה יפה כוחה של חזקה מקנין כסף.

ולתרוץ זה, דעת רבא שבקנין אגב אינו קונה המטלטלין עד שיתן לו דמי כולם, דדוקא במכר אבל במתנה שאין דמים כלל ואינו מחוסר כלום תועיל החזקה לקנין המטלטלין כשם שמועילה לשאר השדות אפילו בעשר מדינות.

ורבנו שמואל מאיברא (בתוספות) מתרץ, שמדובר באוקימתא שהיה הלוקח חייב למוכר מעות ממלווה קדומה ובזה איירי שנתן לו דמי כולן ואף שמלווה אינה קונה כשם שאי אפשר לקדש בזה אשה, מ"מ אם הלווה מכר לו שדות והחזיק באחד מהם הלוקח אם היה המלווה כערך השדות קנה כולם.

ומשני התירוצים נראה שקשה יותר ליצור חוב מחמת מקח מאשר להקנות חפץ וכפי שיתבאר.

## **ג. החילוק בין מתנה למכר**

בתירוץ הראשון מבואר במעשה הקנין של שדה אחת עבור כל השדות אין חסרון, שהרי במתנה מועילה החזקה לכל השדות. וכמו כן במטלטלין אגב קרקע במתנה אין צורך שישלם לו דמי כולם.

לעומת זאת כשמוכר לו את הקרקע והמטלטלין לא מועילה החזקה ואף שבפשטות אין חסרון בחזקה. ולבאר עניין זה יש להקדים את הגדר של "דמי מקח".

נודע בשערים מה שיסד הגרא"ב וסרמן הי"ד<sup>3</sup> דעל כל חפץ אנו מתבוננים בשני מימדים, מימד הבעין היינו גוף החפץ, ומימד שוויו של החפץ.

ואפשרי זה בלא זה כפי שהסביר כך בכמה סוגיות עיי"ש.

ובחילוק בין מכר ומתנה נראה דהנותן מתנה נותן הכל, את הבעין ואת השווי ולא משייר מהחפץ אצלו כלום.

לעומתו, כשהמוכר חפץ בצשכת הקונה את גוף החפץ נקנה לו הבעין שבחפץ, וכעת נשאר בבעלותו של המוכר שווי החפץ ונולד חוב מחמת מקח אצל המוכר דהיינו ששווי החפץ הוא בבעלות המוכר, והקונה חייב לפדותו ולקנותו על ידי תשלום דמי המקח.<sup>4</sup>

ובזה יובן תירוץ התוספות בחילוק בין מתנה למכר, במתנה אין צורך ליצור חוב של דמי מקח ולכן ניתן להחזיק בקרקע אחת ולקנות את הבעין ואת השווי של כל הקרקעות וכן במטלטלין אגב קרקע.

אבל במכר כיון שיש צורך בתשלום דמים, והדמים אינם חוב בעלמא אלא בעינן שיהיו חוב מחמת מקח ולכן לא ניתן להקנות במקח אלא אם כן נתן לו כבר דמי כולן דהחזקה בקרקע אינה מועילה ליצור חוב מחמת מקח.

<sup>3</sup> קובץ שיעורים פסחים אות יח

<sup>4</sup> הסבר זה בעניין "דמי מקח" שמעתי מהגר"ש פישר שליט"א, ובדבר שמואל (קידושין כח, ב) הביא כעין דברים אלו בשם הגר"ח שמואלביץ זצ"ל "שכל זמן שלא נתן הלוקח דמים למוכר עוד נשתייר למוכר בחפץ שיווי הדמים של החפץ ולכן שמחל לו נמצא שנותן לו דבר שהוא בעין". הערת הגרמ"ב "נוצר חוב או חיוב לפדות?" אמר הכותב: נראה יותר כצד השני - אחת הראיות שהביא הגר"ש פישר ליסוד זה היא ששביעית אינה משמטת הקפת החנות וע"פ הסבר זה אמר שכיון שהקפת החנות היא "דמי מקח" ולא חוב בעלמא, ושביעית משמטת חובות ולא חיובים ורואים שזה חיוב גברא כשאר החיובים ששביעית אינה משמטת קנסות וכד'. (מאיידך בשיעור אחר הביא את יסודו של הגרשש"ק - "כסף החוזר" שבה לתרץ בזה כיצד בב"ק ע"ב, "עקוץ תאנה בתאנית ותקנה לי גנבותיך" ושייך קלבד"מ. והעירו שקלבד"מ שייך היכא שמדובר בחיובי גברא ומאי שייטא לקניינים שנקנה החפץ מיד בכל מקום שהוא? והסביר רשש"ק שכסף לקנין בעינן שיהיה "כסף החוזר" כלומר כסף שבאין מקח יחויב ומשועבד המוכר להחזירו ובקלבד"מ אין המוכר חייב להחזיר. והקשה הרש"פ מה הרוויח רשש"ק בתירוץ זה הרי במשיכת הכסף - התאנה, נוצר רק חוב להשיב את הכסף במקרה של ביטול המקח ושוב הדרינן לקושיה שחוב הוא נכס ככל הנכסים והדרא קושיה לדוכתא? עכ"ד ולענ"ד לפי היסוד הראשון שלמדנו, הרי שהחוב כאן הוא בגדר חיוב ולא חוב בעלמא מיושבת דרכו של רשש"ק ודו"ק).

בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

אב"א קרא-דקנין אגב ילפינן מקרא דויתן להם אביהם מתנות ומהא לא ילפינן אלא דקונה מטלטלין אגב קרקע במתנה, ומהיכא תיתי דבמכר נמי מהני, ובמכר לאחר תשלום הדמים הרי הוא כמתנה.

אב"א סברא - דאכן מצד אחד היינו סבורים דאפשר דכי היכי דבמשיכה קונה הבעין והחוב נוצר מאליו מחמת קנין של הבעין, הכ"נ בקנין מטלטלין אגב קרקע או בקנין קרקעות בעשר מדינות מחמת החזקה יקני הקרקע ומאליו יוצר חוב?

ובזה נראה חלוק מעשה קנין אגב ממעשה קנין משיכה וכה"ג, כמו שיתבאר

#### **ד. חוב מחמת מקח ככסף**

בחידושי הרי"ם (ב"מ פרק הזהב) הקשה דלרבי יוחנן דד"ת רק מעות קונות ולא משיכה במה קונה את המעות?

ותירץ בפשיטות דכיון שע"י נתינת המעות מקנה את החפץ המיוחד שהסכים למכרו, מיד נקנו למוכר המעות והוי כמו נתינת מתנה דכיון שאינו מחוסר כלום נקנה במשיכה. (דלר"י דמעות קונות מדאורייתא במאי נקנית מתנה אלא כיון דאינו מחוסר נתינת מעות נקנה במשיכה בעלמא).

ומשיכת הלוקח מהתורה שאינה מועילה הוא כיון שמחוסר נתינת מעות, והרי אינו קונה המעות אלא רק נתחייב לשלם לו וכיון שכן אינו כמתנה ולא מועילה משיכת החפץ.

ונראה להוסיף ע"פ חידושי הרי"ם שתקנו שמשכיכה קונה ולא מעות, כעין קנין מעות דאורייתא תקנו.

שמהתורה מעות קונות, וקבלתם מקנה את החפץ מהתורה ללוקח בכל מקום שהוא, הכ"נ במשיכה, משיכת החפץ במכירה צריכה להיות משיכה שאינה חסרה כלום לענין החוב אלא במשיכה נוצר חוב, חיוב דמי מקח למוכר את דמי המקח ולא בתורת חוב בעלמא אלא בדרגת דמי מקח ויש לזה נפק"מ.

וזכינו לדין שיש צורך שמעשה הקנין יצור חיוב נתינת מעות עבור החפץ על מנת שהקנין יחול.

כלומר בתקנת משיכה במקח, חכמים ויתרו על נתינת הכסף לצורך הקנין אך מתכונת המשיכה והקנין נשארה בעינה רק שדי בחוב מחמת מקח ודמים שיש למוכר על הלוקח והוא שיוור דמי המקח.<sup>5</sup>

והנה בחזון יחזקאל<sup>6</sup> (בהשמטות לב"ב פ"ב ה"ה) חקר ביסוד קנין אגב אי חשיב כאילו נעשה המעשה קנין שנעשה בקרקע גם במטלטלין או דלמא המתחדש בקנין אגב שתוצאות פעולת הקנין בקרקע פועלות לקנין המטלטלין.

והוכיח בכמה ראיות כצד הבי' שרק השלכות הקנין חלות על המטלטלין ולא נחשב כנעשה קנין במטלטלין.<sup>7</sup>

ועפ"י דין זה במטלטלין אג"ק שיש צורך שישלם לו דמי המטלטלין וכן תירוץ התוספות בעשר שדות מובן.

דבשלמא במתנה שאין מחוסר הקונה כלום ואינו צריך לשלם מעות על הקרקע שפיר יש לומר דבחזקת קרקע אחת קנה כולם, וכן שבחזקה על הקרקע קונה מטלטלין, דהשלכת החזקה שעשה בקרקע מועילה לקנין שאר הקרקעות או המטלטלין.

אך במכר לא מספיק בהשלכות הקנין אלא יש צורך שפעולת הקנין תהיה בחפץ על מנת שיווצר חיוב תשלום דמי מקח על הלוקח, דבלי חיוב דמי מקח כלפי המוכר אין נקנה החפץ בשום אופן דהתחלת הקנין בחפץ הוא מעצם הווצרות החיוב דמי מקח כתוצאה ממעשה הקנין ולא סגי בתוצאות הקנין.

<sup>5</sup> ולפי"ז דייק לשון המשנה ריש פרק הזהב "הזהב קונה את הכסף" ולא "מחייב את הכסף" כפי שהסבירה הגמרא כי אף שהתוצאה היא כאמור חוב אך זהו חוב מחמת קנין, וקונה את החוב מיד כתוצאה ממשיכת החפץ ודו"ק. ובש"ך חו"מ סימן ר ס"ק ה' כתב בישוב קושיית הראשונים למה הוצרכו לתקן משיכה ולא הסתפקו בתקנת קנין ד"א כתב "א"י דע"י משיכה הוי קנין דאורייתא וקנין ד' אמות אינו אלא מדרבנן" ודבריו צ"ע הרי משיכה הוה גם כן מדרבנן וכהנחת הקושיה? ולדרכינו מיושב דתקנת משיכה במטלטלין אינה כתקנת ד"א אלא יוצרת חיוב מעות דמי מקח ומעתה הרי המשיכה היא כמשיכה במתנה שקונה מדאורייתא. (ובכך מבואר שיטת המחבר שד"א אינם קונות במקח וממכר כפי שהרגיש בש"ך בסימן ר' סק"ד שהמחבר לא כתב קנין ד"א במקח וממכר אלא בהלכות מתנה וכן ברמב"ם כתב דין ד"א רק בהלכות זכיה ומתנה ולא בהלכות מכירה סימן רמג ואף הרמ"א בסימן ר' כתב רק בלשון "וי"א דד"א של אדם קונין לו כמו במציאה". שו"מ בדברות משה ב"מ סימן י ענף ג שחילק בקנין ד' אמות בין מתנה למכר).

<sup>6</sup> כעין זה בדברי יחזקאל סימן מד ובאבן האזל מכירה ג,יא.

<sup>7</sup> הוכיח ממעשה דר"ג וזקנים שהיו באים בספינה והקנה להם ר"ג המתנות אגב קרקע ומקשה בשטמ"ק שכיון שנתקבלו שכר זה מזה היינו על שכירות הקרקע הוי דרך מו"מ ויש חסרון בנתינת מת"כ? ומתרץ דכיון שנותן המתנות אגב קרקע לא הוי דרך מו"מ ומוכח כנ"ל שאין מעשה שכירות הקרקע פועל על המתנות כהונה דאם כן הוי חסרון בנתינה.

## ה. מלווה כתשלום דמי מקח

ולפי זה מבואר תירוץ רבנו שמואל מאיברא, "כגון שהמוכר היה חייב ללוקח מעות כבר והשתא ניחא דבאותם מעות לא היה קונה כי היכי דלא מצי לקידושי בהם איתתא לפי שהוא מלווה הכ"נ לא מצי למקנה בהם קרקע".

ובגמרא קידושין (מז,א) "ושוין במכר שזה קנה, ואי מלווה להוצאה ניתנה במכר במאי קונה?" ומבואר שם בגמרא דמכר הרי הוא כקידושין ולכן חוב של הלוואה אינו נחשב ככסף לקנין כפי שאי אפשר לקדש בו אישה.

וצ"ע טובא לר"ש מאיברא דמלווה אינה קונה במכר כלל, מה מועיל מלווה באגב, והרי רבא הצריך שישלם לו דמי כולם.

ולמבואר לעיל נראה דכיון שהחיסרון במעשה קנין באגב הוא רק במכר היינו מחמת אי היוצרות החוב מיידית כתוצאה מהמ"ק, אם כן שחייב המוכר מכבר מעות כנגד הקרקעות הרי יורד חסרון זה ושוב הוי כמתנה באגב בתירוץ הראשון של תוספות.

ואכתי יש להקשות הרי החוב שצריך להיוצר מחמת המשיכה או החזקה הוא חוב מחמת מקח ויש לו כללים וגדרים, ואיך חוב מחמת הלוואה יהפוך לפירעון דמי מקח וממילא את החיסרון של יצירת ונתינת חוב על ידי המעשה קנין?

ולהסבר דבר זה נזקקים אנו להאריך קצת בשיטת הרמב"ם במכר במלווה.

הרמב"ם פסק שבמכר במלווה קנה הלוקח בקרקע ובמטלטלין לענין מי שפרע.

וז"ל הרמב"ם (מכירה ז, ד):

מי שהיה לו חוב אצל חבירו ואמר לו מכור לי חבית של יין בחוב שיש לי אצלך ורצה המוכר, הרי זה כמי שנתן הדמים עתה, וכל החוזר בו מקבל מי שפרע, לפיכך אם מכר לו קרקע בחובו אין אחד מהן יכול לחזור בו ואף על פי שאין מעות המלווה מצויות בשעת המכר.

והראב"ד השיגו "לא ידעתי זה למה, שהרי הושוו הגאונים כולם מלווה להוצאה ניתנה ואינה כנתינת מעות כלל והכי אמרינן בקדושין ושויים במכר שזה קונה ואי מלווה להוצאה ניתנה במכר במאי קנה?"

והרב המגיד שם כתב שהרמב"ם סובר שזו מחלוקת סוגיות ובגמרא (ב"מ מו, ב) "יש דמים שהם כחליפין" מוכח שמלווה קונה במכר.

ובאבנ"מ (כח,טז) חילק בין מכר לקידושין דבקיודשין בעינן כסף שנהנית בו והדברים עתיקים.

בתוס' ר"י הזקן כתב לישב את דעת הרמב"ם "והאי שיטה דהכא דלא כרבי יוחנן היא וליתא ואפשר דאליבא דרשב"ל היא דאמר משיכה מפורשת מן התורה ולא מעות וכו'".

ולא נתברר בדבריואיך תלוי דין מכר במלוה במחלוקת ר"י ור"ל אם מעות קונות מן התורה או משיכה מפורשת מן התורה.

והסביר מו"ר הגרמ"ח דימנטמן שליט"א דלרבי יוחנן דדבר תורה מעות קונות ילפינן קנין כסף מ"ונתן הכסף וקם לו" בפדיון הקדשות. ובהקדש בעינן שיווי ההקדש ולא סגי בפרוטה לקנין.<sup>8</sup>

אם כן לר"י הנקודה בקנין כסף היא קבלת שיווי החפץ או הקרקע ולכן גם מחילת מלוה היא קבלת שיווי.

אבל לר"ל דמשיכה מפורשת מהתורה וכסף ילפינן מ"שדות בכסף יקנו" בעינן דוקא כסף.

אם כן מחלוקת רבי יוחנן ור"ל היא מחלוקת הסמ"ע והט"ז (חו"מ ריש סימן קצ) האם הסברה והדין בקנין כסף היא נתינת שיווי או כמעשה קנין בעלמא.<sup>9</sup>

ובכך מבוארים דברי יר"י הזקן ומיושבת שיטת הרמב"ם פוסק כרבי יוחנן שכסף הוא נתינת השוויות ולכן מלווה יכולה להוות נתינת כסף שיווי. עכת"ד.

---

<sup>8</sup> העיר מו"ר הר"מ ברקוביץ, הרי בהקדש שווה מנה שחיללו על שווי"פ מחולל. וזה מורה לכאורה דפדיון בכסף הקדשות הוא מדין כסף קנין? ומצאתי בס"ד ישוב לזה ע"פ תוספות בתמורה כז, ב בד"ה לא אמרו ז"ל "וצריך לומר דהכא מיירי בבעל הבית הפודה הקדש שלו וכי האי גוונא אמר שמואל דמחולל על פחות משוויי אבל גזבר המוכר הקדש צריך שלשה או עשרה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה" וכן בשיטה מקובצת ב"מ נו, א "דקרא מיירי בגזבר שמכרו לאחר בכדי דמים אבל הא דשמואל בהקדש ברשות בעלים שעושה דרך חילול" וע"פ השיטה מבואר החילוק בין גזבר העושה דרך מקח ולכן בעינן שומה בשוויי לדין המחלל הקדש שעדיין אצלו דבזה אין דרך מקח ובזה הראיה דכסף שווי במכר מטלטלין לר"י ילפינן מפדיון הקדש אתיא שפיר. והרב יוסי שלי"ט מצא בטו"א למגילה כג בסברת תוס' דהיי"ט דבהקדש שווה מנה שחיללו על שווי"פ מחולל כשהקדש ברשותו, כיון דיכול להשאל עליו אבל כשהגיע ליד גזבר דאינו יכול להשאל עליו שוב אינו יכול לפדותו אלא בשוויי.

<sup>9</sup> ובביאור "כסף קנין" ביאר בזכרון שמואל סימן מט, ב "דודאי גם לשיטת הט"ז דכסף הוי כסף קנין, גם כן אינו סתם מעשה קנין, והכסף הוא שקונה. רק דלא צריך שיהיה מדמי המקח, דהכסף הוא בעד עצם ההקנאה ולא פירעון דמי המקח" ודבריו מוכרחים דאלי"ה קשה הא מטבע אינו נעשה חליפין?



בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

אלא שאחר ההסבר צריך להבין את שיטת הראב"ד ושאר שלא פסקו כד, הרי קיי"ל כרבי יוחנן?

ונראה לישב, דאף שכסף הוא נתינת שיווי וזה יכול להתקיים אף במלוה, מ"מ הרי לא נעשה כאן מעשה קנין אלא דברים, ולכך אף שנתנת שיווי מועילה, ומצד זה לא היה חסרון בכסף במחילת מלווה עדיין חסר מעשה קנין.<sup>10</sup>

וביתר עומק, לפי מש"כ לעיל שמשיכה (או מעשה קנין אחר כגון חזקה בקרקע וכד') גדרה כמו כסף קודם התקנה, והיינו שמשיכת החפץ יוצרת חוב מידי כמו שמשיכת הכסף מהתורה מקנה את החפץ ובכך קונה המוכר את החפץ, והיינו נתינת חוב דמי מקח מחמת המעשה קנין, א"כ לא שייך שיקנה בחוב מחמת הלוואה בלי שום מעשה קנין בחפץ דכיצד יתחיל ויוצר חוב מחמת מקח המקנה את החפץ?

אך בנידון דידן, בתירוץ תוס' הנ"ל בשם ר"ש מאיברא דהיינו שמקנה לו עשר שדות באגב ועושה מעשה קנין בשדה אחת, או במקנה מטלטלין אג"ק, הרי מתמלא חסרון זה ע"י החזקה בקרקע נעשה מעשה קנין ויכול לקנות ע"י מלוה שהרי היא כסף מבחינת השיווי ולא בעינן נתינת דמים ממש אלא למלא את החסרון של מ"ק.

וכן מה שהוספנו בהסבר דעת החולקים על הרמב"ם הרי מבואר בנידון זה כיון שעשה מעשה קנין בגוף החפץ הרי נתחייב בדמי מקח תמורת המקום או השדה שעשה בה את המ"ק וכנגד חלק זה יכול להוות המלוה כתחילת פרעון דמי מקח.

וכיון שיש כאן פירעון חלקי כנגד חלק החזקה הוי הנותר כפגימה וזקיפה הרי ניתן לומר שהמלוה החדשה תהפוך להיות כפירעון דמי המקח.<sup>11</sup>

### **ו. אגב במכירת חמץ חסר תשלום דמי כולם?**

בדבר אברהם (סימן ג) דן במכירת חמץ שנוהגים להחמיר לעשות את כל הקניינים. ובהקנתא מקום החמץ מקנים לגוי את החמץ בקנין חצר.

---

<sup>10</sup> ולרמב"ם נאמר שעצם מחילת החוב הוא כמעשה קנין ואפשר שתלוי בחקירת האחרונים (קו"ש ב"ב או' ב-ה) אי מחילה כפירעון או רק סילוק זכות התובע. ואפשר עוד שתלוי בחקירת המחנ"א (זכיה מהפקר יא) אי כהקנתא או כסילוק ואכמ"ל.

<sup>11</sup> עיין לקמן הערה 15 בבאור זקיפה במלווה חדשה דהוי כתשלום.

והביא בשם הח"י (סמן תמח) דכיון דחצר משום שליחות אתרבאי כשאינו סמוך לה, ואין שליחות לגוי. ולכן צריך להקנות לגוי החמץ בקנין אגב קרקע.<sup>12</sup>

ובדבר אברהם הקשה שהרי במכירת החמץ אגב קרקע בעינן שישלם לו דמי כולם, וכמבואר במימרא דרבא בקידושין וכנ"ל וא"כ ראוי היה לתת לגוי את החמץ במתנה אג"ק ולא במכירה שהרי אינו נותן לו דמי כולן.<sup>13</sup>

והן אמת שהרמב"ם והשו"ע לא הזכירו תנאי במטלטלין אג"ק דבעינן שישלם דמי כולן, הרי המגיד משנה שם הביא שם חבל ראשונים דסוברים דבעינן שישלם לו דמי כולן.

ומן התימא שאף השו"ע והרמ"א לא הביאו שיטת החולקים דבכל גוונא (אף בדלא עייל ונפיק אזוזל) בעינן שישלם דמי כולן.

והמאירי כתב שלרמב"ם הייתה גרסה אחרת בגמרא, והמגיד משנה כתב שהרמב"ם סובר דרבא מצריך שישלם דמי כולם רק בעייל ונפיק אזוזל.

אולם הדבר אברהם תירץ באופנים אחרים.

#### ז. תירוץ הדב"א רבא בשיטת ר"ל אמרה

התוס' (ב"מ מו, א ד"ה ש"מ) הקשו מדוע בקנין סודר לא הפקיעו הקנין שמא יאמר לו נשרפו חיטך בעליה ותירצו דכיון דלא קיבל מעות טרח ומציל.

מוכח שחשש 'נשרפו חטיך' אינו דווקא בקנין כסף אלא בכל קנין היכא שיש החשש.

ואם כן, אי נימא דבאגב אינו קונה עד שישלם לו דמי כולם, היה צורך לתקן שלא יקנה באגב את המטלטלין שמא יאמר לו נשרפו חטיך? ולסוברים דאגב הוא מדרבנן לא היה להם לתקן?

---

<sup>12</sup> בקצוה"ח קצד סק"ג עורר בעיה זו במכירת חמץ בקנין חצר בשם מוהר"ש קאנדביר שהקשה כנ"ל דאין שליחות לגוי, וכתב דמפ"ז קנין אגב עדיף. וקצוה"ח הקשה דלשיטת הראשונים דקנין אג"ק אינו אלא מדרבנן וקרא ד"ויתן להם אינו אלא אסמכתא, איך יועיל להפקיע איסור תורה בבכור ובחמץ ויש לחוש לשיטות שקנין דרבנן אינו מועיל לדאורייתא? ועיי"ש שהוכיח דמהני קנין חצר לגוי.

<sup>13</sup> צ"ע אם אין בזה איסור "לא תחנם" - מתנת חינם ובשו"ת ישועות מלכו יו"ד סימן נה "ואף על פי שאסור ליתן ולמכור קרקע בא"י כיון שהוא לטובת היישוב פשיטא דאין כאן איסור דלא תחנם בפרט כשמוכר ע"מ להחזיר דמהני בחמץ לא נאסר במתנה ע"מ להחזיר כמש"כ המג"א בשם הרדב"ז."

בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

וע"כ שקנה אף אם לא שילם דמי כולם, וכיון שכן אף אם שילם קנה דלא פלוג רבנן.

אולם לרבא שאמר בב"מ 'קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל' וסובר כמותו דמשיכה מפורשת מן התורה, ואין כלל גזירה משום נשרפו חטיך בעליה לא קשה למה לא גזרו, ולכן דעתו שלא קנה עד שישלם דמי כולם.

ואם כן מימרא דרבא יכולה להיות רק לשיטתו ובשיטת ר"ל דאין מקום לגזור ולהפקיע קנין משום נשרפו חטיך בעליה.

ולכך הרמב"ם דסבר כרבי יוחנן דמשיכה היא תקנתא משום שמא יאמר לו נחבי"ע לא פסק כרבא.

אבל רש"י פסק כר"ל (כ"כ תוס' ע"ז עא, ד"ה רב אשי וכן משמע ברש"י בכורות ג, ב ד"ה קנין) וא"כ יהיה ניתן לומר כרבא שעד שילם לו דמי כולם.

ובזה נתיישב למה הצריך רש"י שישלם לו דמי כל הקרקע והמטלטלין הרי בעלמא - בדלא עייל ונפיק אזוזי - סגי בפרוטה ראשונה לקנות קרקע בכסף?

ובהסבר הדב"א דרבא לשיטתו שהיא שיטת ר"ל עדיין צריך להבין איך פועל קנין אגב לשיטת ר"ל, ומה המכריח לכך שישלם לו דמי כולם.

שנינו במשנה "נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה", ואם כן בכל אחד מהקנינים המועילים בקרקע ראוי להקנות מטלטלין אג"ק בפני עצמו.

לשיטת ר"ל שכסף אינו קונה מטלטלין כלל מהתורה, באגב קרקע כאמור יועיל גם למטלטלין וצריך שישלם לו דמי כולם.

והביאור בזה אף שכסף לא קונה מטלטלין, אך באותו מקח שקונה גם קרקע נקנים גם המטלטלין אבל צריך שיעשה את הקנין שעושה בקרקע היינו נתינת כסף גם במטלטלים ולכן צריך שישלם דמי כולם.

ולפי זה הצורך שישלם לו דמי כולם הוא רק כשקונה קרקע ומטלטלין בכסף.

אלא שרש"י פירש שקונה בחזקה "לא שנו - דמטלטלין נקנין בחזקה דקרקע אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין והקרקע דכי אחזקיה בקרקע אדעתא למיקני כוליה אחזקיה אבל לא נתן לו דמי כל המטלטלין לא קנה מטלטלין בחזקה דקרקע אלא כנגד מעותיו" צ"ע מה הצורך בחזקה כיון שהכסף הקונה קרקע

בכל מקום יקנה גם את המטלטלין באגב וכפשטות המשנה, ולא מצאתי שהעירו בזה.<sup>14</sup>

ומו"ר הגר"מ ברקוביץ שליט"א תירץ שלגרסת הרש"ש שמחק "והקרקע" מיושב, דאיירי שלא שילם על הקרקע כלל ואת הקרקע קונה בחזקה בלבד, ובחזקה דקרקע רוצה גם לקנות המטלטלין.

ובזה חידש רבא דצריך לשלם דמי כולן – היינו דמי המטלטלין ולפי"ז ברור מדוע לא סגי בכסף, שהרי התשלום הוא רק על המטלטלין, וצריך את החזקה במטלטלין אגב קרקע כדי שיקנה הקרקע והמטלטלין.

וזה קצת דוחק מבי פנים א' דנצטרך להגיה בלשון רש"י ב' מה הצורך והטעם לצייר מציאות כזו כיון שגם בכסף אם שילם על הכל יהיה דין רבא נכון ויקנה אף בלי חזקה.

ונראה לומר דכשקונה בקנין כסף את הקרקע והמטלטלין כיון שבקנין כסף הוא התשלום החלקי תחילת פירעון והשאר נזקף עליו כחוב כמבואר בחו"מ (סימן קצ, ב).

הוא החוב כתשלום דמי כולם כיון שלקרקע מועיל החוב ככסף לאחר תחילת פירעון הכ"נ מהני למטלטלין ולפי"ז כשקונה בקנין כסף באגב א"צ שישלם לו דמי כולם דעצם התשלום החלקי והחוב שנוצר הוא כתשלום דמי כולם. לכן פירש רש"י את דינא דרבא דווקא כשקונה את המטלטלין אגב קרקע בחזקה ובאופן זה צריך לשלם לו דמי כולם.<sup>15</sup>

ולפי"ז ניתן לישוב מדוע הרמב"ם לא הזכיר "דמי כולן" דבהלכה זו כוונת הרמב"ם כללא בכסף בשטר ובחזקה (רמב"ם הלכות מכירה פרק ג) וז"ל:

"המקנה קרקע ומטלטלין כאחד כיון שקנה קרקע בכסף או בשטר או בחזקה נקנו המטלטלין עמהם בין שהיו שניהם במכר או במתנה, בין שמכר מטלטלין

---

<sup>14</sup> התוספות שהו"ד לעיל הקשו כן לגבי מכר לו עשר שדות ותירצו שאיירי באתרא דלא קנו בכסף.

<sup>15</sup> בחו"מ אבהע"ז סימן קמח (לדף יב) ביאר בטעם הדבר שפרוטה ותחילת פירעון קונה הכל (כשאינו עייל ונפיק אזור) בקרקע דכיון שמתחייב לו השאר וזוקף במלווה השאר חשיב ככסף וכתשלום על הכל. וע"ע באבי עזרי גזילה ואבידה ז, יב במכתב לגר"י אברמסקי ש"זקיפה במלווה" עניינה הוא כמו שפרע וחזר והלווה וא"כ אי נימא דלאחר תשלום פרוטה השאר הוא כמלווה וכחוב הוא זקיפה וכאילו שילם וחזר ולוה.

בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

ונתן קרקע, בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין כיון שקנה קרקע קנה מטלטלין”

ואפשר להוסיף דרבא דבעי בחזקה ובשטר שישלם לו דמי כולם הוא דווקא לשיטת ר”ל דכסף בעלמא אינו קונה במטלטלין כלל רק באגב קרקע, ולכך הוי החוב מחמת תחילת הפירעון שחל על הקרקע ככסף לגבי המטלטלין.

משא”כ בחזקה ובשטר אינם יוצרים את החוב שיהיה ככסף לגבי המטלטלין וחסר באגב וכנ”ל.

אבל לרמב”ם דמדאורייתא מעות קונות במטלטלין, א”כ יש שייכות חוב ככסף כלפי המטלטלין אף בלי כסף, כיון ששייך בהם מושג של קנין כסף יכול לחול חוב מחמת הקנין אף בחזקה או בשטר כשם שחל ע”י משיכה.<sup>16</sup>

#### ח. נכסים שיש להם אחריות

והנה במשנה המשמיעה לנו דין קנין מטלטלין במשיכה, קרקע בכסף שטר וחזקה, וכן מטלטלין בקנין אגב קרקע בכסף שטר וחזקה, נקט התנא לשון “נכסים שיש להם אחריות” לקרקעות, ומטלטלין “נכסים שאין להם אחריות”.

ונראה שהוא הדין והטעם דהיינו, כיון שלמטלטלין אין אחריות שיכול להבריחם ואין אדם סומך עליהם באחריות של הלוואה לכך אינם נקנים אלא במשיכה.

וביאור הדברים, דבגמרא ריש הזהב אמר רבי יוחנן בטעמא דמעוה לא קונות ותקנו משיכה, גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה.

ובראשונים שם דאינו חייב באחריות אפילו כשומר חנם, ועכ”פ באונסים וודאי פטור (בי”מ מז, ב) וזה כוונת הלשון “נכסים שאין להם אחריות”.

קרקעות לעומת זאת נקראים “נכסים שיש להם אחריות” לכן נקנים גם בדרכי הקנין האחרים כסף שטר חזקה.<sup>17</sup>

<sup>16</sup> עיין בדב”א שם אות ג’ והלאה במה שתירץ, וכן בהסבר שיטת הרמב”ם במכר לו עשר שדות בעשר מדינות צריך שישלם לו דמי כולם.

<sup>17</sup> בפהמ”ש לרמב”ם מהדורת הגר”י קאפח זצ”ל “נכסים שיש להם אחריות – הם הקרקעות, ונקראו כן לפי שאחריות הוא ‘מרגויע אלדרך’ ואין אחריות חוזרת אלא על הקרקעות בלבד” ובהערת הרב המהדיר תרגם את הלעז - “פיצוי נזקים, אבטחת הפסד, בטחון להפסד צפוי”. ונראה בכוונת הרמב”ם שעצם מכירת קרקע היא באחריות כיון שהמוכר חייב

שבקרקע הרי ברגע שמכרם נקנים ללוקח בכל מקום שהם וחשש שמא יאמר לו נח"ב אינו שייך בקרקע.

ומקרא ד"ויתן להם" ילפינן דנכסים שאין להם אחריות נקנים אגב קרקעות, בקנייני הקרקע ואין צורך במשיכה.

דכיון דמהני הקנין לקרקע והוי הכסף כחוב לגבי הקרקע ולא שייך גזירת "נשרפו חיטך בעליה", מהני גם למטלטלין ולא שייך גזירת נשרפו חיטך שכיון שעוד לא שילם הוי כק"ס שלא גזרו דטרח ומציל, כפי שכתב הדבר אברהם. ונראה שדין ה'אחריות' הוא הגורם לקנין בקרקע אף בלי משיכה וכן לקנין המטלטלין.

### ט. זוקקים - דין גלגול שבועה

בדין גלגול שבועה "וזוקקים את הנכסים שיש להם אחריות להשבע עליהם".

---

להעמיד את המכר היינו הקרקע שאם תבוא טרפא מאיזה שהוא צד יצטרך לשלם או לעמוד בדינא ודיינא כנגד הטורף (ואינו יכול לומר לו לאו בע"ד דידי את) או לפצות את הלוקח ומה לי הן ומה לי דמיהן מה שאין כן במטלטלין לאחר הקנין אין אחריות המוכר ולכן יש חשש נשרפו חיטך בעליה ולכן תקנו משיכה, כי אין להם אחריות. שוב מצאתי ב"המדריך המספיק" (לרבי תנחום הירושלמי, לתולדותיו עיין בהקדמת המתרגם והמהדיר הרב ברוך טולדאנו) כתב לפרש "אחריות - נכסים שיש להן אחריות, שטר שאין בו אחריות, כוונת המלה הזאת ביטוח הענין שאם יקרה אחר כך מה שהוא רע באותו הנכס המכור יוחזר לבעליו אשר מכר אותה וזה הדבר כלומר האחריות הוא הכרחי בקרקעות בתנאי ובלי תנאי ולכן אמרו שטר שאין בו אחריות טעות סופר הוא". וכן באבי עזרי גזילה ואבידה ט,ו כתב דבכל מכר קרקע, ישנה אחריות המוכר להעמיד המקח, וזה הפשט אחריות ט"ס (ומבואר ברמב"ם שבמתנה ע"מ שאין אחריות מועיל דתנאי שבממון תנאו קיים). נמצא דנכסים שיש להם אחריות מתפרש לגבי המכר של הקרקע ולא דווקא לאחריות צדדית מחמת הלוואה שהיא התוצאה של חיוב האחריות מחמת המכר. ולכך שייך חיוב אחריות רק בקרקעות כיון שבע"ח אינו גובה ממטלטלין המשועבדים אין אחריות. ולולא דמסתפינא אמינא דעצם תקנת חכמים דמשיכה קונה ולא מעות, הוא מהאי טעמא דכיון שהפקיעו את השיעבוד ממטלטלין אף שמהתורה גם מטלטלין משועבדים שוב אינו חייב באחריותם דמהתורה כיון שאף בטירפא אחר שהמטלטלין נמצאים אצל הלוקח חייב המוכר להעמיד המקח ברשותו כדין קרקעות ופשוט שחייב אף בשריפה, אך כיון שהפקיעו את השיעבוד ואפשרות הגביה מלקוחות במטלטלין שוב אין על המוכר אחריות העמדת מקח ויכול לומר לו נשרפו חיטך בעליה, ולכך נכסים שאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה. וע"ע בקצוה"ח רג סק"ב שביאר דהא דחליפין שווה בשווה, מטלטלין תמורת מעות מסוימים, אף במשיכת המטלטלין לא קנה, דכיון דאינו חייב באחריות המעות לא שייך שיקנה מדין משיכה דאם אין אחריות אין חיוב הגוף ולא חייל הקנין (ומדין חליפין נמי לא קנה כיון שאין מטבע נקנה בחליפין) והדברים מוכיחים כדברינו דקנין בהכרח מכיל חיוב אחריות על המקח, או על החיוב מעות וכשהפקיעו את האחריות ממטלטלין הוכרח להפוך את סדר הקנין מנותנת מעות למשיכת המקח, כדי שיהיה לצד השני חיוב הגוף ואחריות לקיים את תנאי המקח.

בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

הנה הראשונים הקשו (תוס' ב"מ ד, א ובשבועות לו, א) בהא דאין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות, למ"ד שעבודא דאורייתא, היכי משכחת לה מודה במקצת נשבע?

הרי אף אם מודה בחלק מהתביעה הרי הוא כופר בחוב שמשמעותו שעבוד קרקע?

ותירצו התוספות באוקימתא שאין לו קרקע או כשמוחל לו על השעבוד קרקעות.

ותמהו האחרונים<sup>18</sup> בעיקר הקושיה, שהרי הוי כטוענו כלים וקרקעות והודה לו במקצת כלים דחייב שבועה אף על הקרקעות, ונכסים שאין להם אחריות זוקקים את הנכסים שי"ל אחריות להישבע עליהם?

ונראה בס"ד בדעת התוספות דהא דזוקקים נכסים שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות, הוא דווקא בגוונא בנכסים שאין אחריות כלל כגון כלים כלשון המשנה כאן, ובשבועות "טענו כלים וקרקעות..." ולא בתביעת חוב ומעות, דבתביעת מכר מטלטלין אין תוצאה ישירה של חיוב קרקע שהרי הוא תובעו כלים.

משא"כ כשתובעו מלווה הרי טמון בעצם התביעה והכפירה שעבוד קרקעות שעליהם סמך בשעת ההלוואה.

ותביעה של כלים המשוללת כל זיקה לתביעת אחריות קרקעות רק היא יכולה לגרור שבועה אף על קרקע מדין גלגול שבועה.

ואם לחשך אדם הרי חילוף תביעת הכלים הוא גם כן מעות וחוב והוי כתביעת שעבוד קרקע?

אף אתה אמור לו, דלמבואר לעיל דחוב מחמת מקח אינו חוב בעלמא אלא שיור בחפץ, ועדיין הוא תביעת החפץ שהרי הוא "דמי המקח" ודמי מקח דהיינו הכלי הרי הם כמקח.

ובדין גלגול שבועה חידשה התורה שתביעה והודאה במקצת בנכסים שאין להם אחריות דהיינו מטלטלים וכלים בלבד, מחייבת שבועה אף על תביעת הקרקע היינו הנכסים שיש להם אחריות.

---

<sup>18</sup> גר"ח אישות טז, אבני"מ צו סק"ח, קה"י ב"מ סימן ו, נחלת דוד ב"מ שם.

משא"כ בתביעת חוב מחמת מלווה הרי עצם התביעה היא חוב ושיעבוד קרקע ואיך תגרור תביעת שיעבוד קרקע הרי זה לא תביעת כלים.

ועתה מבואר מה שתולה המשנה דין גלגול שבועה במטלטלין בדין "אחריות" שהמחייב שבועה בתביעת כלים הוא שאין להם אחריות.

לעומת "כלים" שיש להם אחריות דהיינו חוב מחמת מלווה נחשבים כנכסים שיש להם אחריות לגבי שבועה ובלי תביעת כלים ממש אין נשבעים עליהם.

ובשני הדינים הן קנין אגב והן בגלגול שבועה "האחריות" היא הגורם המבדיל בין קרקעות למטלטלין וכשבאים יחד או בקנין אחד או בתביעה אחת משפיעים וגוררים דיניהם זא"ז.

### י. סיכום

בדין קנין מטלטלין אגב קרקע בכסף שטר או חזקה, חידש רבא שיש צורך שהקונה ישלם למוכר את כל דמי המטלטלין.

ביררנו בסברת הדין, שקנין אגב התחדש מפסוק של "ויתן להם אביהם" ובכוחו להקנות את גוף המטלטלין בגדר מתנה, לעומת מכר שיש צורך שהקנין יצור חיוב דמי המקח אצל הקונה לטובת המוכר, ורק בכך מועיל הקנין. קנין אגב כיון שאינו קנין בגוף החפץ כמשיכה אינו יכול ליצור חיוב דמי מקח ולכן במכר מחייב רבא שישלם לו את דמי כולם.

וכן בארנו ע"פ הדבר אברהם מדוע הרמב"ם לא הביא דין זה כתנאי לקנין אגב.

כיון שרבא שהצריך "דמי כולן" סובר כר"ל שמשיכה מפורשת מן התורה ואינו חושש ל"שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה", אבל לרמב"ם שמשיכה תקנו חכמים גזירה שמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה כרבי יוחנן, לא יתכן שתשלום דמי המטלטלין יהיה תנאי שאם כן חוזר החשש שיאמר לו נשרפו חיטיך בעליה.

עוד אפשר שרבא הצריך שישלם לו דמי כולם רק כשקונה את הקרקע בקנין כסף שאז צריך להפעיל את הקנין של הקרקע גם כלפי המטלטלין ואף שאין כסף קונה כלל מהתורה במטלטלין, באגב קרקע והיינו שעושה את הקנין המועיל בקרקע דהיינו תשלום כסף גם במטלטלין קנה.

וברש"י שפירש שאף כשקונה בחזקה צריך שישלם דמי כולם נשוב לומר שרש"י סובר כר"ל ולכן כיון שכסף אינו שייך כלל במטלטלין, אם היה קונה



בענין מטלטלין אגב קרקע עד שישלם לו דמי כולן

את הקרקע בכסף אפילו בפרוטה היה ניתן להחשיב את הנשאר ככסף אף לגבי המטלטלין כיון שיש חוב שהוא ככסף לגבי הקרקע, אף לגבי המטלטלין נחשב החוב ככסף.

ולכן פירש רש"י שמדובר במציאות שאת הקרקע קונה רק בחזקה ואת המטלטלין הוא מוכר בכסף, ולכן לא מתאפשר יצירת חוב תמורת המטלטלין שקנה כיון שלמטלטלין בפני עצמם אין תורת קנין בכסף כלל לשיטת ר"ל.

אבל לשיטת הרמב"ם שפוסק כרבי יוחנן שמהתורה מטלטלין נקנים בכסף שייך חוב כלפי מטלטלין באופן שנעשה מעשה קנין כפי שבמשיכה נוצר חוב ולכן השמיט הרמב"ם תנאי זה.

ובתוך הדברים התבאר מדוע נקטה המשנה לשון "נכסים שיש להם אחריות", מפני שהגורם להפקעת קנין משיכה ממטלטלין הוא הפקעת האחריות וזהו חשש שיאמר לו נח"ב, ולכן באגב קרקע שלא תמיד שייך חשש זה שהרי שכיח שעדיין לא שילם (כבקנין סודר) קונה אף בלא משיכה.

דין זוקקים בגלגול שבועה שייך לדיני משנתינו מצד שהגורם לחיוב משבועה הוא פטור מוחלט מאחריות והוא תביעת כלים בלבד - לעומת זאת חוב מחמת מלווה יוגדר כתביעת נכס שיש לו אחריות אף שהוא גם תביעת מטלטלין דהיינו מעות.

וכשישנה תביעת כלים ממש ולא מעות חוב יש חיוב שבועה ובזה רבתה התורה דין גלגול שבועה.